

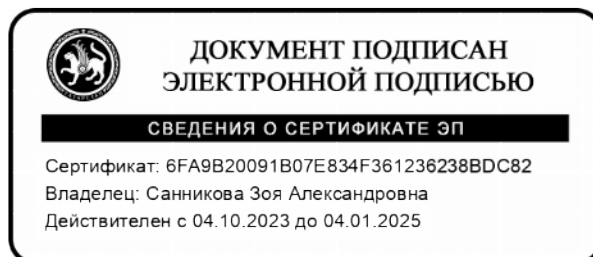
Управление образования исполнительного комитета НМР РТ
Муниципальное бюджетное учреждение дополнительного образования
«Центр внешкольной работы» для одарённых детей НМР РТ

ПРИНЯТО

на заседании методического совета
протокол № 1 от 23.08.2024 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор МБУ ДО «ЦВР»
для одарённых детей НМР РТ

Введено в действие приказом
№ 55 от 02.09.2024г.

**Дополнительная
общеобразовательная общеразвивающая программа
социально-гуманитарной направленности
«Кызыклы грамматика»**

**ДЕТСКОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ
«Туган тел»**

Год обучения: первый

Возраст воспитанников: 13-16 лет, 7-11 класс

Срок реализации: 1 год

Составила
педагог дополнительного образования
высшей квалификационной категории
Хайруллина Гульназ Рашитовна

г. Нижнекамск, РТ

Аңлатма язуы

“Кызыклы грамматика” өстәмә белем бирү программасы түбәндәге дәүләт документларына нигезләнеп язылды:

- Федеральный Закон от 29.12.2012 г. № 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации» (с изменениями и дополнениями);
- Закон Республики Татарстан «Об образовании» от 22.07.2013 г. № 68-ЗРТ (с изменениями и дополнениями);
- Закон Республики Татарстан «О государственных языках Республики Татарстан и других языках в Республике Татарстан» от 08.07.1992 г. № 1560-ХІІ (с изм. от 06.04.2023 года № 24-ЗРТ);
- Закон Республики Татарстан «Об отдельных мерах по защите прав и законных интересов ребенка в Республике Татарстан» от 29.04.2022 г. № 26-ЗРТ (с изм. от 20.06.2023 N 47-ЗРТ);
- Приказ Министерства просвещения РФ от 27 июля 2022 года № 629 «Об утверждении Порядка организации и осуществления образовательной деятельности по дополнительным общеобразовательным программам»;
- Концепция общенациональной системы выявления и развития молодых талантов на 2015-2020 годы (утверждена Президентом Российской Федерации 3 апреля 2012 г. № Пр-827) и комплекс мер по ее реализации (утвержден Правительством Российской Федерации 27 мая 2015 г. № 3274п-П8);
- «Методические рекомендации по проектированию дополнительных общеразвивающих программ (включая разноуровневые программы)» (Письмо Департамента государственной политики в сфере воспитания детей и молодежи МОиН РФ от 18.11.2015 г. № 09-3242);
- «Методические рекомендации по проектированию и реализации дополнительных общеобразовательных программ» Письмо МОиН РТ от 07.03.2023 г. № 2749/23;
- «Требования к содержанию и оформлению образовательных программ дополнительного образования детей» Письмо от 18.06.2003 г. № 28-02-484/16;
- Стратегия развития воспитания в Российской Федерации на период до 2025 года, утвержденная Распоряжением Правительства Российской Федерации от 29 мая 2015 г. № 996-р.;
- Стратегическая инициатива «Новая модель системы дополнительного образования», одобренная Президентом Российской Федерации 27 мая 2015 г.;
- Государственная программа Российской Федерации «Развитие образования», утвержденная Постановлением Правительства Российской Федерации от 26 декабря 2017 года № 1642 (изм. Постановлением Правительства Российской Федерации от 27 февраля 2023 года № 312) ;
- Федеральный Закон Российской Федерации «Об основных гарантиях прав ребёнка в Российской Федерации» от 24.07.1998 г. № 124-ФЗ (с изм., от 28 апреля 2023 года N 178-ФЗ);
- Приказ МОиН РТ от 20 марта 2014 г. № 1465/14 «Об утверждении Модельного стандарта качества муниципальной услуги по организации предоставления дополнительного образования детей в многопрофильных организациях

- дополнительного образования в новой редакции»;
- Приказ Министерства просвещения РФ от 3 сентября 2019 г. N 467 «Об утверждении Целевой модели развития региональных систем дополнительного образования детей» (с изм., приказ Минпросвещения России от 2 февраля 2021 года № 38);
 - Приказ Министерства труда и социальной защиты Российской Федерации от 22 сентября 2021 года № 652н «Об утверждении профессионального стандарта «Педагог дополнительного образования детей и взрослых»;
 - Приказа МОиН РТ от 19.05.2021 г. № под-732/21 «О внедрении Навигатора дополнительного образования Республики Татарстан»;
 - Национальный проект «Образование», утвержденный на заседании президиума Совета при Президенте Российской Федерации по стратегическому развитию и национальным проектам (протокол от 24 декабря 2018 г. № 16);
 - Федеральный проект «Успех каждого ребенка», утвержденный президиумом Совета при Президенте Российской Федерации по стратегическому развитию и национальным проектам (протокол от 24 декабря 2018 года № 16);
 - Постановление Главного государственного санитарного врача РФ от 28.09.2020 г. №28 «Санитарно-эпидемиологические требования к организациям воспитания и обучения, отдыха и оздоровления детей и молодежи» (Санитарные правила 2.4.3648-20);
 - «Концепция развития дополнительного образования детей» Распоряжение Правительства Российской Федерации от 31.03.2022 г. № 678-р;
 - Программа развития МБУ ДО «Центр внешкольной работы» для одаренных детей НМР РТ на 2022-2030 уч.гг.;
 - Устав МБУ ДО «Центр внешкольной работы» для одарённых детей НМР РТ;
 - Локальные нормативные акты Центра, утвержденные в 2023 году.

Социаль-гуманитар юнәлештә булган өстәмә белем бирү программасында укытуның традицион булмаган яңа формаларына һәм алымнарына зур игътибар бирелә. Бу юнәлештә балаларның белем һәм күнекмәләрен тикшерүдә объектив һәм уңайлы ысулларның берсе булган тестлар аеруча киң файдаланыла. Тестлар ике бүлектән тора: теориягә караган тест сораулары һәм гамәли тест сораулары. Тестлар “жиңелдән-авырга” принцибы буенча биреләчәк. Тестлар белән беррәттән, грамматик биремнәр, проек эшләре башкару да каралган.

Балаларның аралашу сәләтен, ижадилыгын үстерү өстендә эшләүгә өстенлек бирү элеге программаны гадәтидән аерып тора. Бу юнәлештә эшләү балага үзен шәхес буларак югары бәяләргә мөмкинлек бирәчәк, чөнки программаны уңышлы үзләштергән очракта бала конкурентлыкка сәләтле, грамоталы, заман таләпләренә җавап бирерлек шәхес буларак формалаша. Бу программаның **актуальлеген** күрсәтә.

Теория белән беррәттән гамәли биремнәр башкару да күздә тотыла. Мисалларның татар әдәбияты эсәрләреннән, вакытлы матбугаттан, фольклор эсәрләреннән, мөкальләрдән, халык җырларыннан һәм шулай ук сөйләм теленнән алынуы, балаларны проект эшенә, өстәмә үзләнүгә этәрү программаның **яңалыгы** булып тора.

Өстәмә белем бирү программасы түбәндәге **максатны** куя:

- туган тел өлкәсендә белем һәм тәрбия бирүне оештыруны планлаштыру һәм шартлар тудыру;

Өстәмә белем бирү программасы түбәндәге **бурычларны** куя:

белем бирү бурычы:

- туган тел фәне өлкәсенә кызыксыну уяту;
- баланы танып-белү эшчәнлегенә тарту;
- тел белеме бүлекләре буенча теоретик белемнәрне практикада куллану;
- фәнни конференция, бәйге, олимпиадаларда үз көченә сынап карауга кызыксыну аша мотивлаштыру.

тәрбияви бурычлар:

- жәмгыятьтә үз-үзенә дәрәжә тоту культурасы булдыру;
- сәламәт яшәү рәвешенә пропагандалау;
- үз милләтенә, теленә карата мөһабәт тәрбияләү;

үстерелешле бурычлар:

- тормышта үз юлын табардай шәхес тәрбияләү;
- хәтер, уйлау сәләте, ихтыяр көче, ижади фикерләү үстерү;
- үзешкәнлек, үзгә, эчкә һәм тышкы тәртипкә омтылыш тәрбияләү.

Программаның үзенчәлеге. Өстәмә белем бирү программасы туган тел белеме өлкәләренә тирән күзәтү ясыи һәм теория белән практиканы үзара бәйләп бирә. Туган тел һәм туган тел әдәбиятының бәйләнешле алып барылуы грамоталы, тирән белемле шәхес тәрбияләүгә йогынты ясыи, ике өлкәдә дә тиешле белем туплауга ярдәм итә. Программа шәһәркүләм һәм республикакүләм чараларны исәпкә алып төзелде. Шулай ук сәбәплә, бала бәйге һәм конференцияләрдә алдагы эзәрлек белән катнаша ала.

Балаларның яшь аралыгы 13-16 яшь. Программа балаларның яшь үзенчәлеген исәпкә алып төзелде. Балалар ижади сәләтләренә карап оештырылды, конкурсна нигезләнү булмады. Состав һәр ел үзгәрергә мөмкин. Төркемдә 15 бала.

Программа сроклары: 36 атнага 4 сәгать исәбеннән 144 сәгатькә төзелде. 1 нче сентябрьдән 31 нче майга кадәр вакыт аралыгында үткөрү күздә тотыла. Материаллар шулай ук вакыт аралыгында үзләштереп бетерерлек итеп алынды. Эш төркемдә, индивидуаль, парларда алып барылачак.

Занятиеләрнең режимы һәм формасы. Елга 144 сәгать исәбеннән төзелде. Атнага 4 сәгать итеп ике көн үткәрелә. Эшчәнлек формасына килгәндә, темага карап төркемдә һәм шәхси итеп үткәрелә.

Занятиеләр “1 нче гимназия” МББУ нигезендә 305 нче кабинетта үткәрелә. Балалар оешмасы Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районы сәләтле балалар белән эшләүче «Мәктәптән тыш эшләр үзеге» өстәмә белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе нигезендә эш алып бара. **Программаны үзләштерүдән көтелгән нәтижеләр**

- бала татар теле һәм әдәбияты аша телнең милли үзгәннә белдерүгә нигез булуын күзаллы;
- укучыларда телдән һәм язма сөйләмне дәрәжә итеп төзүгә уңай караш тәрбияләнә, алар аны шәхеснең тәрбияле булу билгесе итеп кабул итә;

- туган телдә (татар телендә) орфоэпик, лексик һәм грамматик төшенчәләрен, сөйләм әдәбе кагыйдәләрен үзләштерә, аралашуның максат һәм бурычларыннан чыгып, тиешле тел берәмлекләреннән урынлы итеп файдалана белә;
- аралашу вакытында өйрәнелгән тел берәмлекләрен танып-белү һәм гамәли максатлардан чыгып файдалана.

Мониторинг. Контроль төре. Баланың программа үзләштерү дәрәжәсен тикшерү максатыннан, **контроль биремнәр** (татар теленең орфографиясен тикшерү максатыннан), **текст анализы** (лингвистик анализ башкару күздә тотыла), **проект эше** (табышмаклар бүлеге буенча баланың мөмкинлекләреннән чыгып башкарыла, курс тәмамлангач гомуми эш проекты көтелә), **тест, тәржемә текстлары** (рус һәм татар әдәбиятының үзенчәлекләрен тирәнтен аңлау өчен) кебек эш төрләре кулланыла. Балаларның белемнәрен мониторинглау максатыннан, кереш контроль эш, арадаш һәм йомгаклау биремнәре башкару күздә тотыла. Олимпиада, конкурс, конференцияләрдә актив катнашу, проект эшләре яклау көтелә.

Йомгаклау ясау формалары. Программаны үзләштергәннән соң баланың катнашкан бәйге, олимпиада һәм конференцияләреннән чыгып, йомгак ясала. Нинди нәтижеләргә ирешкән, диплом, грамоталары исәпләнә. Диагностик карта ярдәмендә шәхси үсеше бәяләнә. Бу программа үзләштерү алдыннан һәм аннан соң булган үзгәрешләрен мониторинглау өчен уңайлы.

3.4. 144 сәгать исәбеннән Туган тел фәннәнән укыту планы

№	Бүлек исеме, тема	Сәгать саны	Теория	Практика	Контроль формасы
1.	Кереш занятие	1	1		
1.1.	Куркынычсызлык техникасы белән танышу	1	1		
2.	Орфографик принциплар	9	4	5	Контроль биремнәр
2.1	Сүзләрнең әйтелеше һәм язылышы туры килмәгән очраклар	1	1		
2.2	Орфографиянең кыен очраклары	1	1		
2.3.	Татар халык авыз ижатыннан орфографик принципларга мисаллар табу	3	1	2	
2.4.	Татар һәм рус телләренең орфографиясен чагыштыру	2	1	1	
2.5.	Орфографик сүзлекләр куллану үзенчәлеге	1		1	
2.6	ПДД1. Төп терминнар.	1	1		
3.	Лингвистик анализ	4	1	3	Текст анализы
3.1.	Лингвистик анализ үрнәкләре	1	1		

	белән таныштыру				
3.2.	Төбәк әдипләренә эсәрләренә лингвистик анализ ясау	2		2	
3.3	Балалар ижаты конкурсы «Мы будем вечно прославлять ту женщину, чье имя Мать!» - «Ана-бөек исем!», посвященный Дню матери»	1		1	
4.	Табышмаклар	8	2	6	Проект эше
4.1.	Табышмаклар уйлап чыгару	4	2	2	
4.2.	Табышмаклар буенча проект эше башкару	4		4	
5.	Лексикология	12	6	6	
5.1.	Сүз уйнату	4	2	2	
5.2.	Омонимнар, омоформалар, омографлар, саф омонимнар	4	2	2	
5.3.	Күпмәгънәле сүзләр һәм туры мәгънә белән күчерелмә мәгънә: аерма һәм охшашлыклары	2	1	1	
5.4.	ПДД2. Без - жәяүлеләр	2	1	1	
6.	Морфология	12	2	10	Тест
6.1.	Ә.Еникинең “Әйтелмәгән васыять” эсәрендә исем сүз төркеменең кулланылышын билгеләү.	2		2	
6.2.	Ә.Еникинең “Әйтелмәгән васыять” эсәрендә сыйфат сүз төркеме.	2		2	
6.3.	Г.Сабитов эсәрләрендә алмашлыкларның кулланылышы.	2		2	
6.4.	Г.Сабитовның “Ярсулы яз” эсәрендә фиғыль.	2		2	
6.5.	Аваз ияртемнәрәнән ясалган сүзләр.	2	1	1	
6.6	М.Мәһдиев эсәрләре буенча тестлар һәм биремнәр төзү.	2	1	1	
7.	Синтаксик берәмлекләр	32	9	23	Проект эше
7.1.	Әйтелү максаты ягыннан жөмлө төрләрән Н.Думаиның “Яшь ана” эсәре аша билгеләү.	2	1	1	
7.2.	Раслау һәм инкяр жөмлөләрне Н.Думаиның “Яшь ана” эсәре	4	2	2	

	аша табу, үзгәртү.				
7.3.	Жыйнак һәм жәенке жөмлөләрне Ш.Камал әсәрләре аша билгеләү.	2	1	1	
7.4.	Ике һәм бер составлы жөмлөләрнең макаль-әйтемнәрдә кулланылышы.	4	2	2	
7.5.	Гади һәм кушма жөмлөләрнең татар әдәбиятында кулланылышы.	2	1	1	
7.6.	Татар һәм рус әдәбияты әсәрләрендә синтаксик күренешләрне тикшерү, чагыштыру	4	2	2	
7.7.	Жөмләнең төрләре буенча төрле форматта проект башкару.	2		2	
7.8.	Составында аерымланган кисәк булган жөмлөләрдә тыныш билгеләрен билгеләү, әдәби әсәрләрдән табу.	2		2	
7.9.	Г.Ибраһимовның “Кызыл чәчәкләр” әсәрендә тиндәш кисәкләр булган жөмлөләр; аларда тыныш билгеләре.	2		2	
7.10	Әдәби әсәрдә аныклагыч булган жөмлөләр; аларда тыныш билгеләре.	2		2	
7.11	Драма әсәрләрендә кереш яки эндәш сүзе булган жөмлөләр; аларда тыныш билгеләре.	2		2	
7.12	Халык авыз иҗаты, халык йолалары буенча «Аулак өй кичләре»	2		2	
7.13	ПДДЗ. Без - пассажирлар	2	1	1	
8.	Сөйләм культурасы һәм сөйләм стильләре	48	24	24	Тәржемә текстлары
8.1.	Функциональ сөйләм стильләре.	2	2		
8.2.	Сөйләшү һәм язма стиль.	2	1	1	
8.3.	Экспрессив сөйләм стильләре. Күтәрәнке стиль. Түбәнәйтелгән стиль. Нәзәкәтьле сөйләм стили. Дусларча ягымлы сөйләм стили. Рәсми- салкын стиль. Юмор һәм сатира стили.	4	2	2	
8.4.	Сөйләшү стилинең фонетик үзенчәлекләре. Дикция өстендә	2	1	1	

	эшләүнең әһәмияте.				
8.5.	Басым. Артикуляция гимнастикасы. Сузык авазлар. Артикуляция гимнастикасы. Тартык авазлар.	2	1	1	
8.6.	Тизәйткечләр.	4	1	3	
8.7.	Сәхнә теле логикасы. Интонация. Сулышта булган кимчелекләр.	2	1	1	
8.8.	Сәнгатьле уку. Күңел, пейзаж, гражданлык лирикасында интонация.	4	2	2	
8.9.	Лексик-семантик нормалар.	2	2		
8.10.	Алынма сүзләр. Алынма сүзләрнең әйтеләше һәм язылышы.	4	2	2	
8.11.	Урынсыз кулланган рус сүзләре. Гади сөйләм сүзләре һәм диалектизмнар.	4	1	3	
8.12.	Кайбер сүзләрнең һәм терминнарның татарчага тәржемәләре.	2	1	1	
8.13.	Морфология күренешләре. Дәрәс сөйләм.	2	1	1	
8.14.	Сөйләм культурасы, интонация һәм синтаксис.	2	2		
8.15.	Рус һәм татар теле жөмләләренен кайбер үзенчәлекләре. Тәржемә үзенчәлекләре.	2		2	
8.16.	Сөйләм интонациясе һәм стиль мәсьәләләре. Интонация төзүдә кушымчаларның роле.	2	1	1	
8.17.	Ярдәмлек сүзләр һәм интонация. Сөйләмнең табигый агышында “артык” сүзләр.	2	1	1	
8.18.	Сөйләм интонациясе һәм инверсия. Стиль чарасы буларак кабатлаулар. Инсафлының теле саф.	2	1	1	
8.19	ПДД 4. Велосипедта йөрү куркынычсызлыгы.	2	1	1	
9.	Олимпиада, бәйге, конференцияләрдә катнашу, төрле чаралар	16	8	9	
9.1.	“Юл һәлакәте корбаннары”	4	4		

	истәлегенә көзге, кышкы, язгы, жәйге каникуллар алдыннан чара.				
9.2.	Югары сыйныф укучылары өчен республикакүләм фән олимпиадаларында катнашу	2		2	
9.3	Урта сыйныф укучылары өчен республикакүләм фән олимпиадаларда катнашу	2		2	
9.4	Башлангыч һәм урта звено укучылары өчен “Фәнгә беренче адым” XVII Республикакүләм тикшеренү һәм проект эшләре конференциясе	2	1	1	
9.5	“Мин-эзләнүче” XVI Иделбуе яшүсмерләр фәнни-тикшеренү конференциясендә катнашу	2	1	1	
9.6	ПДД 5. Светофор сигналлары.	2	1	1	
9.7.	ПДД 6. Зачет-дәрес	2		2	
10.	Йомгаклау. Курс буенча проект эше	2	1	1	Проект эше
	Барлыгы:	144	58	86	

Вақыт бүленеше схемасы:

№	Продолжительность занятия	Периодичность в неделю	Кол-во час. /занятий в неделю	Кол-во часов/занятий в год
1.	2сәгать	2 тапкыр	4 сәг./занятия	144 сәг./занятия

Эчтәлек.

Тема 1.1. Куркынычсызлык техникасы белән танышу

Тема 2.1. Сүзләрнең әйтелеше һәм язылышы туры килмәгән очраklar.

Теория. Әйтелеше һәм язылышы туры килмәгән очраklarны аңлату. Орфографиянең кыен очраklары.

Тема 2.2. Орфографиянең кыен очраklары.

Теория. Орфографиянең кыен очраklарын билгеләү.

Тема 2.3. Татар халык авыз ижатыннан орфографик принципларга мисаллар табу

Теория. Орфографиянең кыен очраklарын билгеләү.

Практика. Әкият, табышмак, әйтемнәрдән орфографик принципларга мисаллар табу.

Тема 2.4. Татар һәм рус телләренең орфографиясен чагыштыру.

Теория. Ике телнең орфографиясен чагыштыру.

Практика. Татар һәм рус теле арасындагы орфографик аермаларны билгеләү.

Тема 2.5. Орфографик сүзлекләр куллану үзенчәлеге.

Практика. Татар теленең орфографик сүзлекләрен куллану үзенчәлеген билгеләү.

Тема 2.6. ПДД1. Төп терминнар.

Теория. Төп терминнар белән танышу, искә төшерү.

Тема 3.1. Лингвистик анализ үрнәкләре белән таныштыру.

Теория. Лингвистик анализ тәртибе белән таныштыру, алгоритмның үзләштерү.

Тема 3.2. Төбәк әдипләренең әсәрләренә лингвистик анализ ясау

Практика. Түбән Кама жирлегендә яшәп иҗат итүче әдипләр иҗатын барлау, аларның әсәрләреннән алынган текстлар белән эш. Текст анализы башкару.

Тема. Балалар иҗаты конкурсы «Мы будем вечно прославлять ту женщину, чьё имя Мать!» - «Ана- бөек исем!»

Практика. «Мы будем вечно прославлять ту женщину, чьё имя Мать!» - «Ана- бөек исем!» балалар иҗаты конкурсы оештыру, төрле материаллардан башкарылган эшләргә тәкъдир итү.

Тема 4.1. Табышмаклар уйлап чыгару.

Теория. Табышмакка билгеләмә белү, үзенчәлеген аңлату.

Практика. Үзлектән табышмак уйлап чыгару.

Тема 4.2. Табышмаклар буенча проект эше башкару.

Практика. Балаларның үзләре уйлап чыгарган табышмаклары бенча проект эше яклау, кечкенә китаплар чыгару.

Тема 5.1. Сүз уйнату.

Теория. Шарада, сүз уйнату турында мәгълүмат бирү.

Практика. Сүз уйнату аша төрле грамматик конструкцияләр төзү. Татар әдипләренең шарадалары белән танышу.

Тема 5.2. Омонимнар, омоформалар, омографлар, саф омонимнар.

Теория. Омонимнар, омоформалар, омографлар, саф омонимнар турында теоретик белемнәр бирү.

Практика. Омонимнар, омоформалар, омографлар, саф омонимнар белән жөмлеләр төзү, әдәби әсәрләрдән табу.

Тема 5.3. Күпмәгънәле сүзләр һәм туры мәгънә белән күчерелмә мәгънә: аерма һәм охшашлыклары.

Теория. Күпмәгънәле сүзләр һәм туры мәгънә белән күчерелмә мәгънәне аера белү.

Практика. Күпмәгънәле сүзләргә күчерелмә мәгънәдән аеру өчен мисаллар башкару.

Тема 5.4. ПДД2. Без – жәяүлеләр

Теория. Без – жәяүлеләр, теоретик белемнәргә актуальләштерү

Практика. Жәяүлеләр турында видеороликлар карау

Тема 6.1. Ә.Еникинең “Әйтелмәгән васыять” әсәрендә исем сүз төркеменең кулланылышын билгеләү.

Практика. Ә.Еникинең “Әйтелмәгән васыять” әсәреннән алынган өзекләр белән эшләү, исем сүз төркеменең кулланылышын билгеләү.

Тема 6.2. Ә.Еникинең “Әйтелмәгән васыять” әсәрендә сыйфат сүз төркеме.

Практика. Ә.Еникинең “Әйтелмәгән васыять” әсәреннән алынган өзекләр белән эшләү, сыйфат сүз төркеменең кулланылышын билгеләү.

Тема 6.3. Г.Сабитов әсәрләрендә алмашлыкларның кулланылышы.

Практика. Г.Сабитов әсәреннән алынган өзекләр белән эшләү, алмашлык сүз төркемен табу, аның кулланылышын билгеләү.

Тема 6.4. Г.Сабитовның “Ярсулы яз” әсәрендә фигыль.

Практика. Г.Сабитовның “Ярсулы яз” әсәреннән алынган өзекләр белән эшләү, фигыль сүз төркемен табу, аның кулланылышын билгеләү.

Тема 6.5. Аваз ияртемнәреннән ясалган сүзләр.

Теория. Аваз ияртемнәре, сүз ясагыч кушымчалар турында белемнәре актуальләштерү.

Практика. Сүз ясагыч кушымчалар ярдәмендә аваз ияртемнәреннән яңа сүзләр ясау, алар ярдәмендә жөмлөләр төзү.

Тема 6.6. М.Мәһдиев әсәрләре буенча тестлар һәм биремнәр төзү.

Теория. Тест төзү үзгәлекләрен аңлату, М.Мәһдиев әсәрләрен барлау.

Практика. М.Мәһдиев әсәрләреннән алынган өзекләр буенча грамматик биремле тестлар һәм биремнәр төзү.

Тема 7.1. Әйтелү максаты ягыннан жөмлө төрләрән Н.Думаваһның “Яшь ана” әсәре аша билгеләү.

Теория. Әйтелү максаты ягыннан жөмлө төрләрән искә төшерү, белемнәре актуальләштерү.

Практика. Н.Думаваһның “Яшь ана” әсәреннән алынган өзекләр өстендә эшләү, әйтелү максаты ягыннан жөмлө төрләрән алмаштырып уку, мәгънә үзгәртүгә игътибар итү.

Тема 7.2. Раслау һәм инкяр жөмлөләрне Н.Думаваһның “Яшь ана” әсәре аша табу, үзгәртү.

Теория. Әйтелү максаты ягыннан жөмлө төрләрән искә төшерү, белемнәре актуальләштерү.

Практика. Н.Думаваһның “Яшь ана” әсәреннән алынган өзекләр өстендә эшләү, әйтелү максаты ягыннан жөмлө төрләрән алмаштырып уку, мәгънә үзгәртүгә игътибар итү.

Тема 7.3. Жыйнак һәм жәенке жөмлөләрне Ш.Камал әсәрләре аша билгеләү.

Теория. Жыйнак һәм жәенке жөмлөләр турында белемнәре искә төшерү, актуальләштерү.

Практика. Ш.Камал әсәрләреннән алынган өзекләр аркылы жыйнак һәм жәенке жөмлөләрне билгеләү, төрле грамматик конструкцияләр төзеп карау.

Тема 7.4. Ике һәм бер составлы жөмлөләрнең мәкаль-әйтемнәрдә кулланылышы.

Теория. Ике һәм бер составлы жөмлөләр турында белемнәре искә төшерү, актуальләштерү.

Практика. Мәкаль-әйтемнәр аркылы ике һәм бер составлы жөмлөләрне билгеләү, төрле грамматик конструкцияләр төзеп карау.

Тема 7.5. Гади һәм кушма жөмлөләрнең татар әдәбиятында кулланылышы.

Теория. Гади һәм кушма жөмлөләр турында белемнәре искә төшерү, актуальләштерү.

Практика. Татар әдәбияты аркылы гади һәм кушма жөмлөләрне билгеләү, төрле грамматик конструкцияләр төзеп карау.

Тема 7.6. Татар һәм рус әдәбияты әсәрләрендә синтаксик күренешләрне тикшерү, чагыштыру.

Теория. Татар һәм рус телләрендәге төрле грамматик конструкцияләрне чагыштыру, охшаш, аермалы якларын күзәтү.

Практика. Ике тел әдәбиятындагы классик әсәрләр үрнәгендә грамматик конструкцияләрне тикшерү.

Тема 7.7. Жөмләнең төрләрә буенча төрле форматта проект башкару.

Практика. Проект эшенә төрле юнәлешләр бирү, жөмләнең төрле конструкцияләре буенча проектларны яклау, презентацияләү.

Тема 7.8. Составында аерымланган кисәк булган жөмлөләрдә тыныш билгеләрен билгеләү, әдәби әсәрләрдән табу.

Практика. Татар әдәбиятындагы классик үрнәкләр ярдәмендә аерымланган кисәкле жөмлөләргә мисаллар табу, аларның кулланылыш дәрәжәсен билгеләү.

Тема 7.9. Г.Ибраһимовның “Кызыл чәчәкләр” әсәрендә тиндәш кисәкләр булган жөмлөләр; аларда тыныш билгеләре.

Практика. Г.Ибраһимовның “Кызыл чәчәкләр” әсәреннән алынган өзекләр өстендә эш, тиндәш кисәкләр булган жөмлөләрне табу, аларда тыныш билгеләренең куелышын билгеләү.

Тема 7.10. Әдәби әсәрдә аныклагыч булган жөмлөләр; аларда тыныш билгеләре.

Практика. Татар әдәбиятының классик әсәрләре үрнәгендә тыныш билгеләрен тикшерү, аныклагычлы жөмлөләр табып, тыныш билгеләренең куелышын тикшерү.

Тема 7.11. Драма әсәрләрендә кереш яки эндәш сүзе булган жөмлөләр; аларда тыныш билгеләре.

Практика. Татар драматургиясенә классик әсәрләре үрнәгендә тыныш билгеләрен тикшерү, кереш һәм эндәш сүзле репликалар табу, әһәмиятен аңлату.

Тема 7.12. Халык авыз ижаты, халык йолалары буенча «Аулак өй кичләре»

Практика. «Аулак өй кичләре» буенча төрле форматта проект башкару һәм яклау

Тема 7.13. ПДДЗ. Без – пассажирлар.

Теория. Без – пассажирлар, теоретик белемнәрне актуальләштерү.

Практика. Пассажирлар, аларның куркынычсызлыгы буенча төрле видеороликлар карау.

Тема 8.1. Функциональ сөйләм стильләре.

Теория. Функциональ сөйләм стильләре турында теоретик белемнәрне актуальләштерү, тирәнәйтү.

Тема 8.2. Сөйләшү һәм язма стиль.

Теория. Сөйләшү һәм язма стиль турында теоретик белемнәрне актуальләштерү, тирәнәйтү.

Практика. Сөйләшү һәм язма стиль арасындагы охшашлык һәм аерманы билгеләү, текстлар өстендә эшләү аша практиканы камилләштерү.

Тема 8.3. Экспрессив сөйләм стильләре. Күтәрәнке стиль. Түбәнәйтелгән стиль. Нәзәкәтьле сөйләм стили. Дусларча ягымлы сөйләм стили. Рәсми- салкын стиль. Юмор һәм сатира стили.

Теория. Экспрессив сөйләм стиле турында теоретик белемнәрне актуальләштерү, тирәнәйтү.

Практика. Экспрессив сөйләм стильләре, күтәрәнке стиль, түбәнәйтелгән стиль, нәзекатьле сөйләм стиле, дусларча ягымлы сөйләм стиле, рәсми- салкын стиль, юмор һәм сатира стиле өстендә эш, аларның аермасын әйтеп карау, сөйләп карау аша билгеләү.

Тема 8.4. Сөйләшү стиленең фонетик үзенчәлекләре. Дикция өстендә эшләүнең әһәмияте.

Теория. Сөйләшү стиленең фонетик үзенчәлекләре, дикция турында теоретик белемнәрне актуальләштерү, тирәнәйтү.

Практика. Сөйләшү стиленең фонетик үзенчәлекләрен исәпкә алып, төрле текстарны уку; дикцияне камилләштерү өчен бер үк текстны төрле стиль белән уку.

Тема 8.5. Басым. Артикуляция гимнастикасы. Сузык авазлар. Артикуляция гимнастикасы. Тартык авазлар.

Теория. Басым, авазлар төрләре турында теоретик белемнәрне актуальләштерү, тирәнәйтү.

Практика. Тартык һәм сузык авазларны әйтү буенча артикуляцион гимнастика ясау.

Тема 8.6. Тизәйткечләр.

Теория. Халык авыз ижаты буларак тизәйткечләр турында теоретик белемнәрне актуальләштерү, тирәнәйтү.

Практика. Тизәйткечләр уйлап чыгару, фонетик күнегүләр башкару, тиз һәм хатасыз әйтү буенча бәйге оештыру.

Тема 8.7. Сәхнә теле логикасы. Интонация. Сулышта булган кимчелекләр.

Теория. Сәхнә теле, интонация турында теоретик белемнәрне актуальләштерү, тирәнәйтү.

Практика. Сәхнә теле белән сөйләшү, интонация өстендә эш, баланың сулышта булган кимчелекләрен төзәтү.

Тема 8.8. Сәнгатьле уку. Күңел, пейзаж, гражданлык лирикасында интонация.

Теория. Лирика төрләре (күңел, пейзаж, гражданлык) турында теоретик белемнәрне тирәнәйтү.

Практика. Күңел, пейзаж, гражданлык лирикасына кагылган өзеklärне дөрес интонация белән уку, сәнгатьле уку күнекмәләре булдыру.

Тема 8.9. Лексик-семантик нормалар.

Теория. Лексик-семантик нормалар турында теоретик белемнәрне тирәнәйтү. Сүзләрнең килеп чыгышы-мәгънәсе турында белемнәрне актуальләштерү.

Тема 8.10. Алынма сүзләр. Алынма сүзләрнең әйтеләше һәм язылышы.

Теория. Алынма сүзләр турында теоретик белемнәрне тирәнәйтү. Сүзләрнең кайсы телдән алынырга мөмкинлеге турында белемнәрне актуальләштерү.

Практика. Алынма сүзләрнең әйтеләше һәм язылышы өстендә эшләү. Чыганак тел белән чагыштыру, фонетик закончылыкларны билгеләү.

Тема 8.11. Урынсыз кулланган рус сүзләре. Гади сөйләм сүзләре һәм диалектизмнар.

Теория. Гади сөйләм сүзләре һәм диалектизмнар турында теоретик белемнәрне тирәнәйтү.

Практика. Гади сөйләм телендә “артык” сүзләр, бигрәк тә рус сүзләре куллануны тикшерү, радио-телевидение тапшыруларындагы кимчелекләрне барлау, диалектизмнар белән эшләү.

Тема 8.12. Кайбер сүзләрнең һәм терминнарның татарчага тәржемәләре.

Теория. Тәржемә һәм терминнар турында теоретик белемнәрне тирәнәйтү.

Практика. Тәржемә өлкәсенә, бигрәк тә терминнарга караган текстлар өстендә эш. Русча-татарча һәм татарча-русча тәржемә итү; үзенчәлекләрне, аерма һәм охшаш якларын табу, авыр очракларны ныгыту.

Тема 8.13. Морфология күренешләре. Дәрәс сөйләм.

Теория. Морфология турында теоретик белемнәрне тирәнәйтү.

Практика. Дәрәс сөйләм булдыру максатыннан, морфологик күренешләрнең кулланылу өлкәсен барлау, мәгънә үзенчәлеген исәпкә алып сөйләм күнекмәләре булдыру.

Тема 8.14. Сөйләм культурасы, интонация һәм синтаксис.

Теория. Интонация һәм синтаксис турында теоретик белемнәрне тирәнәйтү, аның сөйләм культурасына тәсирен төшендерү.

Тема 8.15. Рус һәм татар теле жөмлөләрнең кайбер үзенчәлекләре. Тәржемә үзенчәлекләре.

Практика. Русча-татарча тәржемә үзенчәлекләрен исәпкә алып, жөмлөләр тәржемә итү, “кире тәржемә эффекты” белән эшләү күнекмәләре булдыру.

Тема 8.16. Сөйләм интонациясе һәм стиль мәсьәләләре. Интонация төздә кушымчаларның роле.

Теория. Стиль, кушымча төрләре турында теоретик белемнәрне тирәнәйтү.

Практика. Кушымча ялгану барышында интонациянең, стильнең үзгәрүен билгеләүче текстлар өстендә эшләү.

Тема 8.17. Ярдәмлек сүзләр һәм интонация. Сөйләмнең табигый агышында “артык” сүзләр.

Теория. Ярдәмлек сүзләр турында теоретик белемнәрне тирәнәйтү.

Практика. Сөйләмнең табигый агышында “артык” сүзләр; “паразит” сүзләрне барлау. Аларны кулланмыйча гына матур сөйләм өлгеләре булдыру.

Тема 8.18. Сөйләм интонациясе һәм инверсия. Стиль чарасы буларак кабатлаулар. Инсафлының теле саф.

Теория. Инверсия турында теоретик белемнәрне тирәнәйтү.

Практика. Инверсиянең сөйләм интонациясенә йогынтысын билгеләү, кабатлауларның сөйләм “тәмен” бетерүен төшендерү, сөйләм теленең матур, саф булуы кеше холкын тәрбияләүгә дә турыдын-туры тәсир итүен ачыклау.

Тема 8.19. ПДД 4. Велосипедта йөрү куркынычсызлыгы.

Теория. Велосипедта йөрү куркынычсызлыгы буенча кагыйдәләренә искә төшерү.

Практика. Велосипедта йөрү куркынычсызлыгы буенча видеороликлар карау.

Тема 9.1. “Юл һәлакәте корбаннары” истәлегенә көзге, кышкы, язгы, жәйге каникуллар алдыннан чара.

Теория. Көзге, кышкы, язгы, жәйге каникуллар алдыннан “Юл һәлакәте корбаннары” истәлегенә инструктажны искә төшерү, видеороликлар карау, рәсем ясау, буклетлар эшләү.

Тема 9.2. Югары сыйныф укучылары өчен республикакүләм фән олимпиадаларында катнашу.

Практика. Олимпиада биремнәрен үтәү.

Тема 9.3. Урта сыйныф укучылары өчен республикакүләм фән олимпиадаларда катнашу.

Практика. Олимпиада биремнәрен үтәү.

Тема 9.4. Башлангыч һәм урта звено укучылары өчен “Фәнгә беренче адым” XVII Республикакүләм тикшеренү һәм проект эшләре конференциясе

Тема 9.5. “Мин-эзләнүче” XVI Иделбуе яшүсмерләр фәнни-тикшеренү конференциясендә катнашу.

Теория. Конференциядә катнашу өчен материалларга теоретик күзәтү ясау.

Практика. Чыгыш ясау.

Тема 9.6. ПДД 5. Светофор сигналлары.

Теория. Светофор сигналлары буенча белемнәренә актуальләштерү.

Практика. Светофор сигналлары буенча төрле форматта ижади эшләр башкару.

Тема 9.7. ПДД 6. Зачет-дәрес.

Практика. Юл йөрү кагыйдәләре буенча белемнәренә тикшерү.

Тема 10. Йомгаклау. Курс буенча проект эше.

Практика. Өстәмә занятиеләрдә алган белемнәренә тормышта кирәклегә, актуальлеген ачучы проект эшләре башкару, яклау.

3.6. Методик, дидактик һәм материал-техник тәэмин ителеш.

Кереш занятиедә аудитор занятие кулланыла, чөнки балалар кереш инструктаж белән танышалар. **Орфографик принциплар, лексикология, морфология, синтаксик берәмлекләр** бүлекләрен өйрәнгәндә практик һәм теоретик формалар куллану отышлы. Бу теоретик белемнәренә практикада ныгыту кирәклегә белән аңлатыла. **Лингвистик анализ, сөйләм культурасы һәм сөйләм стильләре** бүлегендә практик-теоретик формалар белән беррәттән аудитор занятие дә күздә тотыла, чөнки балалар проект эше башкарып, аны яклыйлар. **Табышмаклар** бүлеген китапханәдә ирекле аралашу формасында үткөрү уңайлы. Бу барлык кирәкле материалның кул астында булуы белән аңлатыла. Шулай ук балалар үзләре башкарган проектларны бер-берсенә тәкъдир итәләр, яклыйлар.

Стимул һәм мотивация тудыру алымнары:

укуга кызыксыну тудыру

- уку аралашуы;
- мактау;
- уку-танып-белү уеннары;
- уңыш ситуациясе тудыру;
- биремнәренә дифференциаль сайлау

укуда бурыч һәм җаваплылык хисе тудыру алымнары:

- мактау;
- уку таләпләрен аңлату;
- үзөшкәнлек таләп итү

аңлату-күрсәтү методды:

- тема буенча уку мәгълүматын хәбәр итү;
- төп теоретик белем бирү;
- өйрәнгән материал белән бәйләнеш булдыру;

иңтимагый методлар:

- үзара ярдәм ситуациясе тудыру;
- элементә һәм үзара ярдәмләшү;
- нәтижәдә кызыксынучанлык;
- үзбәя;
- үзарабәя;

тикишеренү методды:

- эксперимент;
- проблемалы анализ

танып белү методды:

- халык авыз ижаты эсәрләрен анализлау;
- проблемалы сораулар тудыру;
- ижади эшләр башкару

контроль һәм үзконтроль методды:

- телдән контроль методды;
- язмача контроль;
- үз һәм үзара контроль.

Дидактик материал төрләре:

- схематик яки символик (эзер стендлар, планшетлар, таблицалар, схемалар);
- картиналы һәм картина-динамикалы (картиналар, иллюстрацияләр, слайдлар);
- аваз-тавышлы (видеофильм, мультимедия презентацияләр);
- аралаш (телевизион тапшырулар.);
- дидактические кхрсәтмшлелек (карточкалар, таратма материал);
- тематик чыганаclar (жыр, шигыр, экскурсия, сценарий, уен).

Педагог кулланган методик материал төрләре:

- методик пособиеләр, төрле эшкәртмәләр, жыентыклар, презентацияләр.

Материаль-техник тәэмин ителеш:

- занятиеләр класс кабинетында үткәрелә. Эш төрәннән чыгып, китапханә яки актлар залы да кулланылырга мөмкин.
- класс кабинетындагы жиһазлар: сыйныф тактасы, парта һәм урындыклар, интерактив такта, мультимедиа жиһазлары, дидактик материал өчен шкаф.

Тәрбияче өчен кулланылган әдәбият

1. Вагыйзов С.Г. Кызыклы грамматика. Укытучылар өчен кулланма Казан, «Мәгариф», 2002.
2. Вәлиева Ф.С, Саттаров Г.Ф. Урта мәктәп һәм гимназияләрдә татар телен укыту методикасы. Казан, «Раннур», 2002.

3. Ибраһимов С.М. Синтаксик стилистика. Студентлар өчен кулланма. Казан университеты нәшрияты, 1989.
4. Максимов Н. В. Урта мәктәптә татар телен укуы. Укытучылар өчен кулланма. Казан, «Мәгариф». 2004.
5. Максимов Н.А, Трофимова С.М., Хәмидуллина М.З.Татар теленнән дидактик материаллар. Укытучылар өчен кулланма, Казан, “Мәгариф”, 2000.
6. Татар әдәбияты. Теория. Тарих. Казан, «Мәгариф» нәшрияты, 2006.
7. Хаков В.Х.Татар теле стилистикасы. Укытучылар өчен кулланма, Казан, Татарстан кит., нәшр, 1980.
8. Шакиржанова Ә.Б. Татар теле орфографиясенә кыен очрақлары һәм балаларның грамоталылыгын күтәрү юллары. Казан, Школа, 2009.

Тәрбияләнүче өчен кулланылган әдәбият

1. Галиуллина Г.Р. Татар теле, лексикология (таблицаһар, схемалар, анализ үрнәкләре, күнегүләр, сүзлекчә).Казан, “Мәгариф” нәшрияты, 2007.
2. Курбатов Хәлиф. Татар теленә лингвистик стилистикасы һәм поэтикасы. “Мәгариф” нәшрияты, 2002.
3. Максимов .Н. В. Татар теленнән тестлар. Уку-укуыту ярдәмлеге. Казан, «Мәгариф» нәшрияты, 2008;
4. Ногманова Л.Н., Г.Д.Садыйкова, Г.Г. Минһажева Бердәм Республика имтиханына әзерләнәбез. Татар теле. Татар мәктәпләре һәм рус телле мәктәпләренә татар сыйныфлары өчен. Школа, Казан, 2007.
5. Сафиуллина Ф.С, Зәкиев М.З. Хәзерге татар әдәби теле. Урта һәм югары уку йортлары өчен дәреслек, Казан, «Мәгариф», 2002.
6. Сафиуллина Ф.С, Ибраһимов Г.Б. Хикмәтле дә, бизәкле дә туган тел. Казан, 1998.
7. Татар теленнән бердәм Республика имтиханына әзерләнәбез. Татар мәктәпләре һәм рус мәктәпләренә татар сыйныфлары өчен кулланма. Школа, Казан, 2008.
8. Шакиржанова Ә.Б. Татар теле орфографиясенә кыен очрақлары һәм балаларның грамоталылыгын күтәрү юллары. Казан, Школа, 2009.

Лист согласования к документу № 108 от 24.10.2024
Инициатор согласования: Санникова З.А. Директор
Согласование инициировано: 24.10.2024 13:30

Лист согласования		Тип согласования: последовательное		
№	ФИО	Срок согласования	Результат согласования	Замечания
1	Санникова З.А.		 Подписано 24.10.2024 - 13:30	-